

”VOINKO OLLA BATMAN PRINSESSAMEKOSSA?”

Opas sukupuolisensitiivisyyden
huomioimiseen varhaiskasvatuksessa

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja
nuorisotyö
Opinnäytetyö
Kevät 2017
Emmi Heikkilä
Jonna Ollikainen

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

HEIKKILÄ, EMMI
OLLIKAINEN, JONNA:

”Voinko olla Batman
prinsessamekossa?”
Opas sukupuolisensitiivisyyden
huomioimiseen
varhaiskasvatuksessa

Sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön opinnäytetyö, 38 sivua, 10
liitesivua

Kevät 2017

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyömme käsittelee sukupuolisensitiivisyyden huomioimista varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksella tarkoitamme alle kouluikäisiä lapsia. Sukupuolisensitiivisyyden avulla tarkoitetaan, että lapsi tulee kohdatuksi omana itsenään sukupuolestaan riippumatta. Liitämme opinnäytetyössämme tasa-arvokasvatuksen sukupuolisensitiivisyyden yhteyteen, sillä koemme niiden kulkevan käsi kädessä.

Avaamme työssämme myös tärkeimpiä lakeja sukupuolisensitiivisyyden kannalta. Tasa-arvolain ja Yhdenvertaisuuslain avulla ehkäistään sukupuoliserjintää sekä taataan tasa-arvoista kohtelua meitä jokaista kohtaan. Yritämme kannustavan ja käytännönläheisen näkökulman avulla tuoda varhaiskasvattajille rohkeutta toteuttaa sukupuolisensitiivistä kasvatustotetta.

Sukupuolisensitiivisyys ja tasa-arvoisuus ovat erittäin tärkeitä aiheita varhaiskasvatuksessa, sillä lapset sisäistävät erilaisia käyttäytymismalleja jo hyvin varhaisessa iässä. Lapsen kasvuun ja kehitykseen sekä oppimiseen vaikuttaa jo ennalta asetetut sukupuolistereotypiat. Haluamme oppaamme avulla rikkoa sukupuolellisia stereotypioita, joita yhteiskunta on meille luonut.

Toiminnallisena opinnäytetyönämme toteutimme oppaan Lahden kaupungin Kaarikadun päiväkodille. Toivomme, että oppaamme tukee toimeksiantajamme varhaiskasvattajia ja antaa heille lisää tietoa aiheesta. Haluamme tuoda varhaiskasvattajille teoretietoa sekä saada heidät pohtimaan heidän omia toimintatapojaan ja näkemyksiään.

Asiasanat: sukupuolisensitiivisyys, sukupuoli, tasa-arvoisuus, tasa-arvokasvatus, varhaiskasvatus

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

HEIKKILÄ, EMMI
OLLIKAINEN, JONNA

"Can I be Batman in princess dress?"
Guide for consideration of gender
sensitivity in early childhood
education

Bachelor's Thesis in Social Pedagogy for work with Children and Young
people, 38 pages, 10 pages of appendices

Spring 2017

ABSTRACT

This Bachelor's thesis deals with gender sensitivity in early childhood education. By early childhood education we mean under school-age children. With gender sensitivity we will ensure, that children will be encountered as they are, regardless of gender. In this thesis equal education and gender sensitivity are closely linked together, as we are thinking they goes hand-in-hand.

We consider in our work the most important laws of the gender sensitivity. Act on Equality between Women and Men and Non-Discrimination Act, will help to prevent gender discrimination, as well as to guarantee the equal treatment of everyone of us. We are trying to encourage early childhood educators to implement gender sensitivity education.

Gender sensitivity and equal education are very important subjects in early childhood education, as children can internalize a variety of behaviors from a very early age. The child's growth and development of the child's learning also affect the gender stereotypes already pre-set. We want to see our guide to break gender stereotypes that society has created for us.

As a result of the functional thesis we created a guide to Lahti city's kindergarten called Kaarikatu. We hope we can support our principal's early childhood educators and give them more information on the subject. We want to bring to early childhood educators more theoretical knowledge, as well as get them to reflect on their own behavior and their views.

Key words: gender sensitivity, gender, quality, equality education, early childhood education

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	SUKUPUOLEN MONINAISUUS	3
2.1	Sukupuoli	3
2.2	Sukupuoli-identiteetti ja sen kehittyminen	4
3	SUKUPUOLISENSITIIVISYYS JA TASA-ARVOISUUS	7
3.1	Sukupuolisensitiivisyys	7
3.2	Sukupuoliroolit ja stereotypiat	8
3.3	Tasa-arvo Suomessa	10
3.4	Tasa-arvokasvatus	11
4	SUKUPUOLISENSITIIVINEN KASVATUSOTE	13
4.1	Varhaiskasvatus	13
4.2	Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa	15
4.3	Varhaiskasvattajan rooli	16
5	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	19
5.1	Tavoitteet ja tarkoitus	19
5.2	Tarve	19
5.3	Tiedonhaku	20
6	TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ	21
6.1	Eettisyys ja luotettavuus	21
6.2	SWOT-analyysi	22
7	OPINNÄYTETYÖPROSESSI	25
7.1	Oppaan suunnittelu	25
7.2	Oppaan toteutus	26
7.3	Oppaan arviointi	28
8	POHDINTA	31
	LÄHTEET	34
	LIITTEET	39
	Liite 1 Tutkimuslupa	39
	Liite 2 Palautteet	40
	Liite 3 ”Voinko olla Batman prinsessamekossa” - Opas sukupuolisensitiivisyyden huomioimiseen	

1 JOHDANTO

Mistä on pienet pojat tehty?

mistä on pienet pojat tehty?

Etanoista, sammakoista,

koiran häntätupsukoista.

Niistä on pienet pojat tehty.

Mistä on pienet tytöt tehty?

mistä on pienet tytöt tehty?

Sokerista, kukkasista,

inkivääristä, kanelista.

Niistä on pienet tytöt tehty.

(Kunnas 2010, 42-43.)

Yllä olevalla runolla haluamme johdatella lukijan aiheeseen. Runossa näyttäytyy selkeästi perinteiset sukupuolistereotyytiat. Poikia kuvataan ronskisti, kun taas tyttöjä hennosti ja suloisesti. Yhteiskunta on luonut sukupuolijärjestelmän, jonka vuoksi sukupuolistereotyytiat ovat syntyneet. Sukupuolisensitiivisyyden avulla rikotaan sukupuolistereotyytioita, jotta jokainen lapsi saisi kasvaa yksilönä ilman sukupuolellisia odotuksia.

Sukupuolisensitiivisyys on ihmisen hyväksymistä omana itsenään sekä taitoa huomioida sukupuolen moninaisuuden eri vaikutukset.

Sukupuolisensitiivisessä kasvatustohteessa tunnistetaan sukupuolen käyttäytymismalleja ja rooleja, joita halutaan avata ja laajentaa. Yhteiskunta asettaa alati uusia malleja ja normeja, kuinka tulisi olla tyttö tai poika, joten sukupuolisensitiivisellä kasvatustohteella pyritään vastaamaan tähän ja kannustetaan ihmistä toteuttamaan itseään omanlaisellaan tavalla. Yksilön kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen vaikuttaa huomattavasti sukupuoleen jo ennalta asetetut sukupuolistereotyytiat.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) on mainittu sukupuolisensitiivisyys sekä sukupuoli, mutta käsitteitä ei ole avattu sen tarkemmin. Näemme käsitteiden avaamisen tärkeänä varhaiskasvattajille, jotta he saisivat tarpeeksi kattavan käsityksen aiheesta. Lapsi hahmottaa sukupuolen ja siihen liittyvät roolit jo hyvin varhaisessa vaiheessa, joten kasvattajan on tärkeää osata vastata ja olla herkkänä lapsen kehitykselle ja kasvulle sekä hänelle ominaisellaan tavalla toimia.

Käsitlemme sukupuolisensitiivisyyttä varhaiskasvatuksen näkökulmasta liittäen siihen tasa-arvokasvatuksen. Opinnäytetyömme lähtökohtana on toimeksiantajaltamme noussut tarve saada aiheesta lisätietoa sekä oma mielenkiintomme aiheesta kohtaan ja halu sitä kautta lisätä omaa ammattitaitoaamme. Toiminnallisena opinnäytetyönä laadimme oppaan Lahden Kaarikadun päiväkodille. Koemme, että oppaastamme on hyötyä varhaiskasvattajille, sillä tämän avulla he osaavat paremmin toteuttaa sukupuolisensitiivisyyttä päiväkodin arjessa.

Tulevina varhaiskasvattajina tulemme varmasti itsekkin hyödyntämään sukupuolisensitiivistä kasvatustohteita työssämme. Tulemme kohtaamaan työelämässä erilaisia lapsia, joten opinnäytetyöstämme oppimamme tiedon avulla osaamme tiedostaa jokaisen lapsen yksilöllisyyden tärkeyden.

2 SUKUPUOLEN MONINAISUUS

Sukupuoli on moninainen, joten sitä ei voi jaotella vain kahteen vastakkaiseen sukupuoleen. Sukupuolen moninaisuutta voidaan ajatella eri kannoilta, sillä jokainen sukupuoli koostuu erilaisista piirteistä. (Sateenkaarisanasto 2016.) Ihmisen omat kokemukset sekä tuntemukset voivat vaikuttaa oman sukupuolen määrittämiseen, tällöin kyse on sukupuoli-identiteetistä (Sukupuoli 2015).

2.1 Sukupuoli

Ihmisen sukupuolta voidaan tarkastella eri näkökulmista, kuten biologisesta, sosiaalisesta, psyykkisestä tai juridisesta. *Biologinen sukupuoli* käsitetään yleensä kaksijakoisena, eli geneettisenä ja anatomisena. (Sukupuoli 2015.) Sipilän (1998) mukaan geneettinen sukupuoli määräytyy isän siittiön kautta. Siittiön kautta tulee kromosomi x tai y ja äidin munasolun mukana tulee aina kromosomi x. Jos siis isältä tuleva kromosomi on y, lapsi on poika ja jos kromosomi on x, lapsi on tyttö. Anatominen sukupuoli koostuu miehen ja naisen sisäisistä sekä ulkoisista sukurauhasista. Naisella ne ovat klitoris, kohtu, emätin sekä munasarjat. Miehen sukurauhaset ovat penis, eturauhanen, rakkularauhaset sekä kivekset. (Vilkkä 2010, 17-18.) Sukupuoli voidaan jakaa myös hormonaaliseen sukupuoleen. Naisen munasarjat ja miehen kivekset tuottavat erilaisia hormoneja. Munasarjat estrogeenia ja progesteronia ja kivekset testosteronia. Kehon hormonien suhde kertoo, kumpaa sukupuolta ihminen on biologisesti. (Sukupuolen kokeminen 2012.)

Sosiaalisella sukupuolella tarkoitetaan henkilön omiin tuntemuksiin perustuvaa sukupuolta. Kulttuurissamme ei ole enää vain kahta sukupuolta, vaan sukupuoli voidaan jaotella miehiin, naisiin ja muihin sukupuoleen liittyviin kokemuksiin. (Vilkkä 2010, 18.) Jokainen ihminen määrittelee oman sukupuolen omien kokemuksiansa kautta, joten sukupuoliä on yhtä monta kuin kokemuksia. Sosiaalinen sukupuoli

määräytyy myös muun muassa sen mukaan, miten ihminen pukeutuu, puhuu, elehtii ja ilmeilee. (Sukupuolen kokeminen 2012.)

Psyykkisellä sukupuolella tarkoitetaan yksilöllistä tietoisuutta omasta sukupuolesta. (Syrjäläinen & Kujala 2010, 31.) Psyykkisen sukupuolen ja sen kokemisen syntytapaa ei kunnolla tiedetä. Sukupuolen kokemiseen oletetaan vaikuttavan lapsen oma olemus sekä luonnollinen tapa toimia, jonka ympäristö katsoo joko feminiiniseksi tai maskuliiniseksi. (Huuska 2005.)

Juridinen sukupuoli koostuu henkilön nimestä ja henkilötunnuksesta. Suomessa henkilötunnuksen alkuosa kertoo syntymäajan ja loppuosa syntymäsukupuolen. (Vilkkä 2010, 22.) Suomessa on tällä hetkellä määritelty juridisesti kaksi eri sukupuolta, jotka ovat mies ja nainen (Sukupuoli-identiteetti 2015).

Työssämme tarkastelemme aihetta sosiaalisen ja psyykkisen sukupuolen näkökulmasta, sillä koemme niiden kytkeytyvän aiheeseemme parhaiten. Opinnäytetyössämme korostuu lapsen oma kokemus ja tietämys omasta sukupuolestaan, joka varhaiskasvattajan tulisi aina huomioida.

2.2 Sukupuoli-identiteetti ja sen kehittyminen

Sukupuoli-identiteetillä tarkoitetaan ihmisen omaa kokemusta omasta sukupuolestaan. Useimmiten ihmisen sukupuoli-identiteetti määräytyy sen sukupuolen mukaan, mikä heille määritellään heidän syntyessään. (Sukupuoli-identiteetti 2015.) Kaikille ihmisille ei muodostu sukupuoli-identiteettiä, kun taas joillekin sukupuolettomuus voi olla sukupuoli-identiteetti (Sateenkaarisanasto 2016). Sukupuolen kokeminen on hyvin yksilöllistä. Sukupuolta on mahdollista korjata vahvojen ristiriitaisten tunteiden ilmaantuessa esimerkiksi hormonien ja/tai kirurgian avulla. Väestörekisterin sukupuolimerkintä voidaan vaihtaa laissa mainittujen edellytysten puitteissa. (Sukupuoli-identiteetti 2015.) Lain (Laki

transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta 563/2002, 1 §) vahvistamisen edellytykset 1.3.2017 lähtien ovat seuraavat:

Henkilö vahvistetaan kuuluvaksi vastakkaiseen sukupuoleen kuin mihin hänet on väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetussa laissa (661/2009) tarkoitettuun väestötietojärjestelmään merkitty, jos hän:

- 1) esittää lääketieteellisen selvityksen siitä, että hän pysyvästi kokee kuuluvansa vastakkaiseen sukupuoleen ja että hän elää tämän mukaisessa sukupuoliroolissa sekä siitä, että hänet on steriloitu tai että hän muusta syystä on lisääntymiskyvytön;*
- 2) on täysi-ikäinen; ja*
- 3) on Suomen kansalainen tai hänellä on asuinpaikka Suomessa.*

Jos henkilö on rekisteröidyssä parisuhteessa, vahvistamisen edellytyksenä on lisäksi se, että parisuhteen toinen osapuoli on ilmoittanut maistraatille suostuvansa rekisteröidyn parisuhteen muuttumiseen avioliitoksi.

Sukupuoli-identiteetin kehittymiselle on luotu erilaisia teorioita, joista tuomme tähän kaksi. Psykodynaamisen teorian mukaan alle 2-vuotias luulee pystyvänsä kaikkeen, myös sukupuolellisesti. Lapsi voi kuitenkin kokea pettymyksen tajutessaan olevansa vain toisen sukupuolen edustaja ja omaavansa vain toisen sukupuolen piirteet. Ulkopuolisten asennoitumisella lapsen sukupuoleen voi olla vaikutusta hänen pettymyksensä määrään. Lapsen tiedostaessa oman sukupuolensa, hänelle usein herää kiinnostus vastakkaisen sukupuolen omaavaan vanhempansa. Tällöin tytöt usein kertovat menevänsä naimisiin isiensä kanssa sekä pojat äitiensä kanssa. Samaa sukupuolta edustavan

vanhemman voi lapsi tässä tilanteessa kokea kilpailijana. Tämän vaiheen jälkeen lapset yleensä tajuavat, etteivät he voi saada vanhempiaan itselleen, minkä seurauksena he rupeavat näkemään samaa sukupuolta olevan vanhemman heidän esikuvanaan. Vastakkaista sukupuolta olevan vanhemman suhtautuminen lapsen sukupuoleen, kuten ihailu, on tärkeää lapsen identiteetin kehittymiselle. (Anttila, Eronen, Kallio, Kanninen, Kauppinen, Paavilainen & Salo 2005, 93-94.)

Sosiaalisen oppimisen teoriassa ympäristön uskotaan tukevan tyttöjen ja poikien eri piirteitä. Jo kolmevuotiaat tytöt ja pojat eroavat toisistaan leikkien perusteella. Poikien leikit ovat fyysisiä, joissa tähdätään voittoon, kun tytöt leikkivät yhdessä esimerkiksi kotileikkejä. Tytöt keskustelevat sekä joustavat leikkiessään, kun poikien leikeissä ilmenee selvästi yksi johtaja, jota muut leikkijät tottelevat. Vuorovaikutuserojen tyttöjen ja poikien välillä heidän leikeissään uskotaan olevan opittuja. Kasvattajat, kuten vanhemmat, usein tajuamattaan kasvattavat lapsiaan sukupuolittuneiden käyttäytymismallien mukaan ja näin vahvistavat lasten sukupuoli-identiteettiä lapsen biologisen sukupuolen mukaan. (Anttila ym. 2005, 93-94.)

Kun lapsi on hahmottanut itsensä sukupuolisena, hän kykenee muodostamaan omaa sukupuoli-identiteettiään. (Vilka 2010, 133.) Sukupuoli-identiteetin muodostuminen kestää läpi elämän, siihen vaikuttavat kulttuuriset odotukset sekä käsitykset ja biologinen prosessi. Kulttuuriset odotukset sekä käsitykset vaikuttavat sukupuoli-identiteetin kehittymiseen, kun ihminen käy vuorovaikutusta ympärillä olevien ihmisten ja median kanssa. Lasten tulisi saada halutessaan käyttäytyä sukupuolelleen ominaisella tavalla, jotta hänen oma sukupuoli-identiteettinsä selkiytyisi. Hyvän kehityksen kannalta on myös toivottavaa tutustua vastakkaisen sukupuolen rooleihin esimerkiksi leikin avulla. (Syrjäläinen & Kujala 2010, 31.)

3 SUKUPUOLISENSITIIVISYYS JA TASA-ARVOISUUS

Sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa herkkyyttä huomata ja huomioida fyysisen sukupuolen lisäksi se, miten henkilö itse kokee itsensä. Se on myös taitoa havaita asioita usealta eri näkökannalta. (Ylitapio-Mäntylä 2012a, 26.)

Tasa-arvokasvatuksella tarkoitetaan sekä tasa-arvon että sukupuolittuneiden käytäntöjen huomioimista. Kaikilla lapsilla tulee olla tasapuoliset mahdollisuudet kasvaa, oppia sekä toteuttaa asioita sukupuolesta riippumatta. (Ylitapio-Mäntylä 2012a, 27.)

3.1 Sukupuolisensitiivisyys

Tässä kappaleessa avaamme sukupuolisensitiivisyyden käsitettä. Käytämme käsitteen avaamiseen Outi Ylitapio-Mäntylän tekstiä, koska hän avaa sukupuolisensitiivisyyden käsitteen kattavasti ja käsittelee tekstissään asioita monipuolisesti ja asiantuntevasti. Ylitapio-Mäntylä kertoo asiat käytännönläheisesti, jolloin ne on helppo sisäistää.

Sukupuolisensitiivisessä työotteessa havainnoidaan sukupuolia biologisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta perspektiivistä. Siinä esille tulee myös taito tarkastella omia sekä muiden kasvattajien sukupuolittuneita käyttäytymismalleja. (Ylitapio-Mäntylä 2012a, 26.)

Sukupuolisensitiivisyys ja sukupolineutraalius sekoitetaan usein käsitteinä keskenään, mutta on kuitenkin tärkeää tiedostaa, etteivät ne tarkoita samaa asiaa.

Sukupolineutraali ajattelutapa ei huomioi eri sukupuolia, jolloin ei ole tyttöjä ja poikia, vaan pelkästään lapsia. Tällöin kaikkien lasten kanssa käytetään samanlaisia toimintatapoja, eikä lasten erilaisuuksia huomioida. (Ylitapio-Mäntylä 2012a, 25)

3.2 Sukupuoliroolit ja stereotypiat

Stereotypialla tarkoitetaan jotakin ihmistä tai joukkoa kohtaan kehittynyttä uskomusta, ennakko-odotusta tai tietämystä (Sinkkonen 2005, 15).

Yhteiskunta on luonut sukupuolipuolijärjestelmän, joka luo erilaisia sukupuolellisia rooleja ja luokituksia. Sukupuolirooleilla tarkoitetaan muodostuneita yleisiä käsityksiä tytöistä, pojista, naisista sekä miehistä. Roolit näyttävät selkeästi työelämässä, jossa naiset tekevät hoivatyötä ja miehet hoitavat tekniset työt. Sukupuoliroolit ja niiden luokitukset ovat stereotypioita, joita sukupuolijärjestelmä ylläpitää. Edellä mainittua ajattelutapaa nimitetään sukupuolistereotyyppiäksi. (Ylitapio-Mäntylä 2012a, 23.)

Sukupuolien käyttäytymismallien tarkastelu on tärkeää, jotta jo varhaiskasvatuksessa lasten olisi mahdollisuus kasvaa erilaisuutta kunnioittaviksi (Ylitapio-Mäntylä 2012a, 19). Lapset kiinnittävät huomioita sukupuolellisiin eroihin jo kaksivuotiaina. He aloittavat pian huomion kiinnittämisen jälkeen liittämään sukupuoliin niiden käyttäytymismalleja ja niille tyypillisiä piirteitä, joita kutsutaan sukupuolirooleiksi. (Anttila ym. 2005, 93.)

Sukupuolia ei ole tarkoitus saada huomaamattomiksi, vaan tärkeää pohtia sukupuolittuneita käyttäytymismalleja varhaiskasvatuksen piirissä. Lapsia tulisi ohjata toteuttamaan itseään oman kiinnostuksen kohteen kautta, ja näin ollen heidät saadaan kokeilemaan uusia asioita. Kun kasvatuksessa hyväksytään erilaisuus sekä kunnioitetaan toisia, tuetaan sillä lasten hyvinvointia, vahvistetaan hyvää kasvua ja kehitystä sekä ehkäistään syrjintää. (Ylitapio-Mäntylä 2012a, 19.) Lapsiin vetoaa hyvin paljon lähiympäristöstä, kuten kotoa tai päiväkodista saadut käsitykset ja mallit. Sukupuoliroolit he näkevät vielä hyvin stereotyyppisinä, kuten että pojat tulevat olemaan palomiehiä ja tytöt hoitajia. (Anttila ym. 2005, 93.)

Sanotaan, että tytöt ovat tunnollisia, kilttejä ja rauhallisia, ja heidän oletetaan olevan kielellisesti lahjakkaita. Poikien taas tulisi olla

toiminnallisia, matemaattisesti lahjakkaita sekä teknisesti taitavia. Poikien pitäisi olla rohkeita ja urheilullisia. Nämä sukupuoli-odotukset ovat aikuisten tuottamia, koska lapset itse voivat olla hyvinkin suvaitsevaisia ja he rikkovat näitä heitä kohtaan luotuja odotuksia. (Ylitapio-Mäntylä 2012b, 72-73.) Feminiinisuuden ja maskuliinisuuden erottelu (taulukko 1) havainnollistaa sukupuolille luotuja stereotypioita. Taulukosta huomaa, että tyttöjen oletetaan olevan heikkoja ja käytännönläheisiä, kun taas poikien tulisi olla rohkeita ja teoreettisia. Leikkimisenkin kannalta voidaan havaita, että tyttöihin yhdistetään nuket ja prinsessat, kun taas poikiin autot sekä sankaritarinat.

TAULUKKO 1. Feminiinisuuden ja maskuliinisuuden erottelu. (Ylitapio-Mäntylä 2012a, 25.)

Feminiininen	Maskuliininen
Hoivaaminen	Tekninen osaaminen
Heikkous	Vahvuus
Vetäytyminen	Rohkeus
Hiljainen	Puhelias
Kaunis	Komea
Auttavainen	Reipas
Yhteistyökykyinen	Itsenäinen
Käytännöllinen	Teoreettinen
Vaaleanpunainen	Sininen
Prinsessasadut	Toimintasankaritarinat
Nukkekotit	Autorata

Lapset rakastavat leikkimistä. Usein tytöt haluavat pukeutua prinsessojen vaatteisiin, kun taas pojat innostuvat vauhdikkaista leikeistä ja kiipeilystä. Näin ei kuitenkaan aina ole, sillä kaikki tytöt eivät halua pukeutua

mekkoihin tai leikkiä äitiä kotileikissä, vaan mieluummin valitsevat juoksemisen ja ulkoleikeissä mukana olemisen. Jotkut pojat taas haluavat piirtää tai ommella. Lapsia sekä heidän erilaisia kiinnostuksiaan tulee kuunnella sekä arvostaa. (Ylitapio-Mäntylä 2012b, 81-82.)

Saduissa ja loruissa esiintyy usein perinteisiä sukupuolirooleja. Totuttu tarinan juoni on, että sankaripojat pelastavat avuttomia tyttöjä. Sadut ovat hyvä keino päästä pohtimaan yhdessä lasten kanssa ihmisten erilaisuutta, joten sukupuoliroolittuneisuudesta huolimatta niitä ei kannata jättää kertomatta. Peppi Pitkätossu -kirjat rikkovat sukupuolittuneita rooleja, sillä tarina kertoo maailman vahvimma tytöstä. Sukupuolirooleja voidaan myös käsitellä itse keksimissä saduissa, joissa kerrotaan erilaisista lapsista. Lapsi voi yhdessä kasvattajan kanssa havainnoida tarinoita useasta eri näkökulmasta. (Ylitapio-Mäntylä 2012b, 84-85.)

3.3 Tasa-arvo Suomessa

Oikeudet, velvollisuudet sekä yhteiskunnalliset tehtävät kuuluvat kaikille, joten jokaisen tulisi sukupuolesta riippumatta saada toteuttaa itseään. Tasa-arvoisuus on jokaisen perusoikeus. Jo Suomen perustuslaissa sanotaan, ettei ketään saa asettaa eriarvoiseen asemaan sukupuolen perusteella. (Mitä on tasa-arvo? 2017.)

Sukupuoleen liittyvää syrjintää pyritään estämään Tasa-arvolain avulla (Ylitapio-Mäntylä 2012a, 26).

Tämän lain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä. (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986, 2 §.)

Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi koulutuksessa miesten ja naisten tulee saada samat mahdollisuudet, kun taas Yhdenvertaisuuslailla pyritään edistämään sekä turvaamaan yhdenvertaisuuden toteutumista. (Ylitapio-Mäntylä 2012a, 26.) Yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014, 8 §.) kerrotaan, että

Ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen.

Jokaista ihmistä tulisi siis kohdella samanarvoisesti, eikä ketään saa syrjiä erilaisuuden perusteella (Ylitapio-Mäntylä 2012a, 27).

3.4 Tasa-arvokasvatus

Haluamme työssämme tuoda tasa-arvokasvatuksen esille, koska pidämme sitä tärkeänä osana sukupuolisensitiivistä kasvatusta. Tasa-arvokasvatuksen avulla varmistetaan, että lapset tulevat kohdatuksi samanarvoisesti.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen yksi vahvoista periaatteista on, että lasten tulee saada tasa-arvoista kohtelua sekä heidän tulee välttyä kaikelta syrjinnältä, joka liittyy esimerkiksi sukupuoleen, kieleen, uskontoon tai ihonväriin. Sopimuksen mukaan lapsella on myös oikeus elämään, lapsen etuun, täysipainoiseen kehittymiseen sekä omaan mielipiteeseen. (Eerola-Pennanen 2011, 233.)

Tasa-arvokasvatuksen avulla pyritään estämään syrjintää sekä lisäämään oikeudenmukaisuutta ja tasavertaisuutta (Tasa-arvo 2017).

Tasa-arvoisuutta pohtiessa on hyvä havainnoida, kehuaanko ja kannustetaanko jokaista lasta, ovatko kehut sukupuolistereotyyppisiä ja saako jokainen lapsi varmasti henkilökohtaista palautetta. Pukemis- ja riisumistilanteissa kehuaan yleensä poikia, kun taas tyttöjen saamat kehut perustuvat lähinnä itse vaatteisiin. Tällöin kehut voivat korostaa stereotyyppioita. Kun kasvattaja itse oivaltaa oman tapansa ilmaista asioita sekä hyvät keinot motivoida, voi hän vähentää sukupuolistereotyyppioita valitsemalla tasa-arvoisia keinoja motivoida ja kehua lasta sukupuolesta riippumatta. Tärkeää on tiedostaa, että kasvattaja voi omilla sanavalinnoillaan purkaa sukupuolistereotyyppioita. (Teräs 2012, 118-119.)

Havainnoidessa sukupuolta ja sukupuolten tasa-arvoa on hyvä kiinnittää huomiota kasvattajan puheeseen. Kasvattajan puhe ja vuorovaikutus voi vaihdella eri lasten kanssa, esimerkiksi poikien kanssa vuorovaikutusta voi olla vähemmän. Huomiota kannattaa kiinnittää siihen, mitä kasvattaja ja lapsi puhuvat keskenään, sillä myös aihepiirit voivat vaihdella keskusteluissa eri lasten välillä. Kasvattajat voivat myös antaa huomaamattaan huomautuksia, kehuja ja kritiikkiä eri tavalla tytöille ja pojille. Varhaiskasvatuksen ja sen toiminnan keskeisin osa on kasvattajien ja lasten välinen vuorovaikutus, jonka tulisi olla tasa-arvoista jokaista kohtaan. (Teräs 2012, 103.)

Suomi on pärjännyt kansainvälisissä tasa-arvotilastoissa erittäin hyvin, mikä voi aiheuttaa yleisen luulon, että tasa-arvo olisi jo saavutettu, eikä sitä tarvitse enää tavoitella. Kuitenkin esimerkiksi peruskoulussa lapset jaetaan edelleen liikuntaryhmiin sukupuolen mukaan, eikä lapsen omia kiinnostuksen kohteita oteta tässä huomioon. (Paumo 2014.)

4 SUKUPUOLISENSITIIVINEN KASVATUSOTE

Sukupuolisensitiivisessä kasvatusotteessa tavoitteena on lapsen yksilöllinen kohtaaminen sekä tasa-arvoinen kohtelu. Tarkoitus ei ole tulkita lapsia sukupuolettomina tai kieltää sukupuolten olemassaoloa. (Kohti tasa-arvoa sukupuolisensitiivisellä varhaiskasvatuksella 2017). Sukupuolisensitiivinen ohjaus on ammatillista ohjausta, jossa yhteiskunnan sukupuolittuneet ominaisuudet ja niiden vaikutukset pystytään tunnistamaan sekä merkityksellistämään (Juutilainen 2005, 30).

4.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus tarkoittaa lapsen kasvatusta suunnitelmallisesti sekä tavoitteellisesti. Varhaiskasvatusta toteutetaan päiväkodeissa, perhepäivähoidossa sekä kerho- ja leikkitoiminnassa. Se on kasvatusta ja hoivaa, jossa korostuu etenkin pedagogiikka. Tavoitteena varhaiskasvatuksessa on lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen. Kaikilla alle kouluikäisillä lapsilla on oikeus varhaiskasvatukseen, mutta lasten vanhemmat päättävät siihen osallistumisesta. (Varhaiskasvatus 2015.)

Varhaiskasvatus koostuu tiimityöstä, joten siihen tarvitaan ammatillisesti koulutettua henkilökuntaa sekä avustavaa henkilöstöä.

Varhaiskasvatustutkintoja on mahdollista tehdä monella eri tapaa ja niitä on eriasteisia. Varhaiskasvattajana voivat toimia muun muassa lastentarhanopettajat, sosionomit, lastenhoitajat, päivähoitajat, lähihoitajat, lastenohjaajat sekä perhepäivähoitajat. (Varhaiskasvattajana päivähoitossa 2011, 6-8.)

Hyvin toteutetussa varhaiskasvatuksessa ollaan tietoisia siitä, miksi ja miten sitä toteutetaan. Kun ajatellaan lasta ja varhaiskasvatusta, teoria ja käytännön tieto ovat suuressa roolissa käytännön asioita suunniteltaessa. Kasvattajan on hyvä ottaa huomioon, että jokaisella lapsella on oma tausta sekä ympäristö, jossa hän on kasvanut ja oppinut omat taitonsa. (Kronqvist 2016, 13.)

Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa käytäntönä on laatia jokaiselle lapselle henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Suunnitelma laaditaan lapsen vanhempien ja varhaiskasvattajan yhteistyöllä. Suunnitelman tarkoitus on tukea lapsen yksilöllisyyttä sekä kehitystä hänen omien mielenkiinnon ja tarpeiden mukaan. Se myös turvaa lapsen kasvatustoiminnan toteutumista päivähoidossa.

Varhaiskasvatussuunnitelma siis tukee lapsen yksilöllisyyden huomioimista varhaiskasvatuksen pedagogiikassa, jolloin myös ryhmätoiminta tapahtuu jokaisen lapsen taidot huomioon ottaen. (Alasuutari 2010, 15-16.)

Varhaiskasvatuksessa on helppo huomata lasten erilaiset taustat. Taustoista huolimatta jokaisen lapsen tulisi saada kokea itsensä tärkeäksi, ja heidän tulisi saada oma äänensä kuuluviin. Usein lapset havainnoivat maailmaa sekä mietiskelevät asioita avoimemmin silmin kuin aikuiset. Lapsi ei välttämättä itse ihmettele, miksi tyttö leikkii kaivinkoneella tai miksi poika tuo nuken mukanaan päiväkotiin. (Ylitapio-Mäntylä 2012a, 26-27.)

Kasvatuksessa on kysymys lapsen ja kasvattajan välisestä valtasuhteesta. Valtasuhteella tarkoitetaan kasvattajan näkemyksiä sekä kulttuurin yleisiä käsityksiä lapsen asemasta, oppimisesta sekä kehityksestä. Käytännössä tällä tarkoitetaan sitä, miten oletetaan lapsen toimivan ja suoriutuvan eri ikävaiheissa ja miten hänen kehitystään ja oppimistaan voidaan kasvattajana ohjata. Lapsen osaamattomuuden tarkastelu perustuu siihen, että lapsia kasvatetaan yhteiskunnassa osaaviksi aikuisiksi. Valtasuhte tulisi nähdä vastavuoroisena, joka rakentuu arjessa kasvattajan ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa. Vuorovaikutuksessa lapsi on myös aktiivinen toimija, joka hakee valtaa ja omaa tilaa monella eri tapaa. Lapset elävät hetkessä ja läsnä, joten he ottavat hyvin paljon mallia ympärillä olevasta ympäristöstä samalla vaikuttaen myös itse siihen omalla toiminnallaan. (Turja 2016, 42-43.)

4.2 Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa

Sukupuolisensitiivisen pedagogiikan taustalla on feministinen pedagogiikka, jossa toimintaa toteutetaan sukupuolet ja lapsen erilaisuus huomioon ottaen. Kasvatustilanteissa on tärkeää huomioida lapsen kokemukset, vastavuoroisuuden varmistuminen ja kokemusten ja tietojen jakaminen yhteisesti. (Ylitapio-Mäntylä 2012c, 177.) Nostimme esiin feministisen pedagogiikan, koska se on perusta sukupuolisensitiivisen pedagogiikan syntymiselle. Feministinen pedagogiikka nosti tytöt tasa-arvoiseen asemaan poikien kanssa, joten sukupuolisensitiivisessä pedagogiikassa huomioidaan tytöt ja pojat samanarvoisesti.

Feministinen pedagogiikka koostuu feminismistä sekä kriittisestä pedagogiikasta. Sen tarkoituksena on kriittisen ja refleктоivan pedagogisen ajattelutavan ja toiminnan kehittäminen naisnäkökulmasta. Naisnäkökulmalla tarkoitetaan naisten aseman parantamista sekä feminististen teorioiden hyödyntämistä kasvatuksessa. (Lindroos 1995, 331.)

Sukupuolisensitiivisessä kasvatustilanteessa pyritään kriittisesti pohtimaan kasvattajien omia puhe- ja toimintatapoja. Kasvattajan tulee tiedostaa sekä havaita sukupuolellisia stereotyyppioita ja yrittää omalla toiminnallaan karta mahdollisia kahtiajakoja. (Kohti tasa-arvoa sukupuolisensitiivisellä varhaiskasvatuksella 2017.) Usein lasta kasvatetaan ja häntä ohjataan biologisen sukupuolen mukaan. Lapsia kuvaillessa käytetään erilaisia adjektiiveja riippuen siitä, onko lapsi tyttö vai poika. Usein myös eri sukupuolta olevat lapset nähdään yhdessä leikkiessään "rakastavaisiksi". (Paumo 2014.)

Sukupuolisensitiivisyys ei tarkoita tyttöjen ja poikien vastakkainasettelua. Päinvastoin, sukupuolisensitiivisestä kasvatustilanteesta on hyötyä molemmille sukupuolille. Sukupuolen huomioon ottaminen edellyttää pohdiskelua, sekä herkkyyttä ja avarakatseisuutta. (UNESCO 2004, 6.)

Kasvattajan ei kannata valita lapsen leikkiä valmiiksi sukupuolen mukaan, vaan valinta tulisi tehdä sen perusteella, miten ja mitä taitoja leikki tulee kehittämään. Kun kasvattaja tarjoaa lapsille monipuolisesti leikkejä, mahdollistaa hän samalla erilaisten taitojen kehittymistä, kuten tunteiden opettelua. Hiljaisemmatkin lapset tulee huomioida ja heidän tyylilleen toimia ja osallistua tulee osoittaa kunnioitusta. Lapsia kannattaa rohkaista ystävyys-suhteisiin, joissa on eri sukupuolia. (Kohti tasa-arvoa sukupuolisensitiivisellä varhaiskasvatuksella 2017.)

On hyvä miettiä, havainnoiko itse muita ihmisiä stereotyyppisesti tai miten suhtautuu ihmisiin, joilla sukupuoli ei olekaan yksiselitteisesti määriteltävissä. Ympäriällä olevien ihmisten näkemykset sukupuolista ja niiden käyttäytymismalleista muovaavat hyvin paljon lasten käsityksiä muista ihmisistä. Sukupuolen moninaisuutta arvostavalla puhetavalla on merkitystä, sillä se kertoo sen, miten hyväksyy itsensä ja muut ihmiset. (Kohti tasa-arvoa sukupuolisensitiivisellä varhaiskasvatuksella 2017.)

Lapsia, joille myötätunnon osoittaminen on vaikeaa, on hyvä tukea empaattisuuden näyttämiseksi sekä heitä tulee opastaa leikkiin, jossa opetellaan pitämään toisista huolta. Sukupuolisensitiivisessä kasvatuksessa lapsia tuetaan itsenäisiksi ja muista ihmisistä välittäviksi. Jokaisen lapsen tukeminen tulisi olla yksilöllistä, eikä sukupuolella saisi olla merkitystä siihen, kuinka lasta tuetaan. Jokaisella lapsella tulisi myös olla oikeus näyttää omat tunteensa. (Ylitapio-Mäntylä 2012c, 184.)

4.3 Varhaiskasvattajan rooli

Varhaiskasvattajien työskennellessä pienten lasten kanssa, tulee heillä olla hoidollista, kasvatuksellista sekä opetuksellista osaamista.

Varhaiskasvattajien tulisi myös omata hyvät yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot. Heidän tulee osata kohdata ja kuunnella lapsia ja heidän perheitään, esimiestään sekä työkavereitaan. Hyvä varhaiskasvattaja osaa suunnitella, havainnoida sekä arvioida omaa ja toisten ihmisten toimintaa. Hänen tulisi myös olla suvaitsevainen,

pitkäjänteinen, tarkkaavainen sekä johtamistaitoinen. (Tuukkanen 2013, 19.) Sukupuolisensitiivisen kasvattajan tulee tiedostaa, miten yhteiskunta on erilainen naisille sekä miehille ja näin ollen hän kykenee tunnistamaan sukupuolittuneet rakenteet ja prosessit yhteiskunnassa. (Juutilainen 2005, 31.)

Ajatellaan, että varhaiskasvatus on työnä samanlaista kasvattajan sukupuolesta riippumatta. Usein kuitenkin miesten järjestämä aktiviteetti on enemmän pojille suunnattua, kuten esimerkiksi jalkapallon pelaamista pihalla. Varhaiskasvattajien tulisi pohtia, ovatko kaikki pojat varmasti halukkaita pallopeleihin ja myös tyttöjen kiinnostuneisuus tulisi ottaa huomioon. Tällöin kasvattajat varmistavat lapsen yksilöllisen kehityksen ja tukevat samalla lasten omia taitoja sekä kiinnostuksen kohteita. (Ylitapio-Mäntylä 2012d, 93.)

Lelut ja vaatteet ovat tyypillisesti jaoteltu sukupuolen mukaan eikä vaikkapa värien. Leikkivälineiden monipuolisuus sekä aikuisten käyttämät yleistyksiset puheessa vaikuttavat siihen, kuinka lapsi kokee omat mahdollisuutensa ja rajoituksensa. Sukupuolisensitiivisyyden huomioiva kasvattaja ei valitse leluja lapsen sukupuolen mukaan, vaan leluja, joilla mahdollistetaan lapsen omien taitojen kehittyminen. (Paumo 2014.)

Lapset havainnoivat yksityiskohtaisesti aikuisten sekä toisten lasten tekemisiä. He saavat lisää kokemuksia joka päivä, seuraamalla ympäristönsä toimintaa. Lapset omaksuvat jo hyvin pienenä erilaisia käyttäytymismalleja havainnoimalla ympärillä olevia ihmisiä, kuten heidän kasvattajiaan sekä toisia lapsia. Aikuiset toimivat lapsille roolimalleina ja lapset usein ihannoivat sekä kunnioittavat heitä. Usein aikuiset johdattavat työt kotileikin pariin ja pojat pelaamaan palloa. Lapset ajan kuluessa tajuavat johdattamisen ja näin ollen he menevät kyseisiin leikkeihin omasta tahdostaan, jotta he pystyisivät miellyttämään aikuisia. Tällä siis tarkoitetaan sitä, että lapset ymmärtävät, että esimerkiksi kotileikit ovat tyttöjä varten ja pallopelit poikia varten. Aikuisen täytyy ymmärtää oma roolinsa kasvattajana sekä leikkiin ohjaamisen merkitys, jotta lapsilla olisi

mahdollisuus osallistua leikkeihin oman mielen mukaan. (Ylitapio-Mäntylä 2012d, 91.)

Komsi (2009) kertoo, että kulttuuriset odotukset eli ympäristö vaikuttaa paljon lapsiin, mitä se lapsilta odottaa sekä mihin suuntaan se heitä ohjaa (Koivunen & Lehtinen 2016, 136-137). Kasvattajan omat kokemukset elämässään vaikuttavat työhön. Se, miten häntä itseään on kohdeltu tyttönä tai poikana voi siirtyä kasvattajan omaan toimintaan. Kasvattajan tulisi itse tiedostaa, onko hänellä stereotyyppisiä ajatuksia ja vaikuttavatko nämä ajatukset hänen suhtautumiseensa lapsia kohtaan varhaiskasvatuksessa. (Ylitapio-Mäntylä 2012, Koivusen & Lehtisen 2016, 136-137 mukaan.)

5 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa kerromme opinnäytetyömme lähtökohdista. Avaamme opinnäytetyömme tavoitteita ja tarkoitusta, sekä tarvetta opinnäytetyömme taustalla. Kuvaamme tässä luvussa myös tiedonhakuprosessiamme.

5.1 Tavoitteet ja tarkoitus

Opinnäytetyömme tavoitteena on luoda varhaiskasvattajille selkeä ja työtä tukeva opas aiheestamme; sukupuolisensitiivisyyden huomioiminen varhaiskasvatuksessa. Tavoitteenamme on myös itse kehittyä varhaiskasvatuksen ammattilaisina lisäämällä ymmärrystä aihetta kohtaan sekä oppia uusia toimintatapoja työelämää varten.

Oppaan tarkoituksena on antaa lisätietoa sukupuolisensitiivisyydestä varhaiskasvattajille, jotta tasa-arvoinen kasvatusta mahdollistuisi varhaiskasvatuksessa.

5.2 Tarve

Toimeksiantajaltamme, Kaarikadun päiväkodilta, nousi esiin tarve sukupuolisensitiivisyys -käsitteen avaamiselle. Kaarikadulla nousi arjen keskusteluissa esille, että osa varhaiskasvattajista ei tiedä, mitä sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa. Tästä saimme idean oman opinnäytetyömme toteuttamiselle ja koimme oppaan olevan paras väline siihen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 kerrotaan sukupuolesta ja sukupuolisensitiivisyydestä lyhyesti. Käsitteitä ei ole suunnitelmassa avattu lukijalle, joten koemme työssämme tarpeelliseksi avata ne perusteellisesti.

Lahden kaupungin Kaarikadun päiväkotitoiminta sijaitsee Launeen kaupunginosassa. Päiväkodista on tehty viihtyisä sekä uudenaikainen. Kyseinen päiväkotitoiminta toimii vuoropäiväkotina, jossa yhtenä lähtökohtana on toimiva kasvatuskumppanuus. (Kaarikadun päiväkotitoiminta 2017.)

5.3 Tiedonhaku

Etsimme lähdekirjallisuutta opinnäytetyöraporttiamme sekä tuotostamme varten Masto-Finnan sekä Lastu-kirjastojen kautta, jotta saimme lähdemateriaaleja Lahden eri kirjastoista. Käyttämämme lähdemateriaalit olivat pääasiassa ammattikirjallisuutta. Tutustuimme aiheitamme koskeviin opinnäytetöihin, jotka etsimme Theseus-tietokannasta. Hyödynsimme löytämiemme opinnäytetöiden lähdeluetteloissa esiintyviä lähteitä omassa työssämme. Tiedonhankinnassa käytimme hakusanoina muun muassa varhaiskasvatus, sukupuolisensitiivisyys, sukupuoli, sukupuoli-identiteetti, tasa-arvoisuus, tasa-arvokasvatus, gender sensitivity ja equality education. Opinnäytetyömme kannalta hyödyllisiin hankkeisiin tutustuimme niiden omien internet-sivujen kautta.

Suurin osa käyttämistämme lähteistä on alle kymmenen vuotta vanhoja, mutta päädyimme käyttämään myös hieman vanhempia tuotoksia, sillä koimme niiden olevan hyödyllisiä opinnäytetyössämme. Rentolan (2006) luvussa *Hyvä opas* on hyödyllistä tietoa oppaamme tekemiseen, joten päädyimme hyödyntämään kyseistä lähdettä, vaikka teos on yli kymmenen vuotta vanha.

6 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ

Toiminnalliset opinnäytetyöt koostuvat kahdesta osasta, produktista eli tuotoksesta sekä raportista. Toiminnallisessa opinnäytetyössä voidaan käyttää luovuutta sekä luoda jotakin uutta. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 69.) Produkti voi olla muun muassa opas, esite, esitelmä, kirja tai tapahtuma. Tämän vuoksi myös opinnäytetyön raportissa on esiteltävä tuotoksen tekemisen vaiheet. Mikäli opinnäytetyönä toteutettava tuotos sisältää tekstejä, on pohdittava miten ja missä muodossa ne palvelevat kohderyhmää parhaiten. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 51.)

6.1 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön tekijän on hyvä kiinnittää huomiota lähteen ikään ja sen alkuperään sekä käyttää mahdollisimman tuoreita julkaisuja, koska monilla aloilla tieto uudistuu ja muuttuu nopeasti. Sekä lähteitä valitessa, että niitä tulkittaessa on tekijän pyrittävä kriittisyyteen. Huomiota on hyvä kiinnittää lähteen kirjoittajan tunnettavuuteen, uskottavuuteen sekä arvostettavuuteen, kuten toistuuko kirjoittajan nimi useissa julkaisuissa tai useiden teosten lähdeviitteissä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 113-114.) Pyrimme käyttämään lähteitä kriittisesti sekä tekemään raporttimme huolellisesti ja totuudenmukaisesti. Olemme kiinnittäneet huomiota lähteiden kirjoittajien tunnettavuuteen sekä heidän arvostettavuuteen, jolloin olemme saaneet työhömmee lisää luotettavuutta ja se on eettisesti kestävä.

Opinnäytetyötä kirjoittaessa tulisi välttää plagiointia. Plagioinnilla tarkoitetaan toisen kirjoittajan tuotoksen kopioimista, esimerkiksi hänen ideoiden tai tekstien esittämistä plagioijan omana. Plagiointi yleensä ilmenee joko lähdeviitteen puuttumisena tai viitteen epäselvyytenä. Toisen kirjoittajan tuotoksen kopioiminen eli tieteellinen varkaus on aina tuomittavaa. (Hirsjärvi ym. 2009, 122.)

Opinnäytetyöprosessimme alussa haimme opinnäytetyöllemme tutkimuslupaa, joka kuuluu opinnäytetyön hyviin käytänteisiin. Luvan

myönsi Lahden kaupungin Varhaiskasvatustalouden palvelupäällikkö. Teimme myös toimeksiantosopimuksen Kaarikadun päiväkodin kanssa.

Aiheemme on eettisesti tärkeä varhaiskasvatuksessa, sillä sen avulla varmistamme lapsen yksilöllisyyden tukemisen sekä sen huomioimisen. Alusta asti aihe on ollut meille eettisesti tärkeä, sillä haluamme varmistaa omassa työelämässämme lasten tasa-arvoisuuden huomioimisen. Lasten tulisi saada kokea olevansa tärkeitä juuri sellaisina kuin ovat.

6.2 SWOT-analyysi

SWOT-analyysi on väline, jota voidaan käyttää työn ja oppimisen analysointiin sekä sen avulla pystytään ohjaamaan prosessia. Lyhenne SWOT muodostuu englanninkielisistä sanoista Strengths (vahvuudet), Weaknesses (heikkoudet), Opportunities (mahdollisuudet) ja Threats (uhat). Vahvuuksia ja heikkouksia nimitetään sisäisiksi tekijöiksi ja mahdollisuudet sekä uhat ovat ulkoisia tekijöitä. (SWOT-analyysi 2017.) Taulukkoon (taulukko 2) keräsimme vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia oppaan tekoprosessiamme ajatellen.

Halusimme käyttää SWOT-analyysiä havainnollistaaksemme itsellemme prosessin vahvuuksia ja heikkouksia. Pystyimme tämän avulla jäsentämään omaa rooliaamme opinnäytetyöprosessissa. SWOT-analyysin avulla pystyimme myös perustelemaan opinnäytetyömme tärkeyttä.

TAULUKKO 2. SWOT-analyysi oppaan laatimisesta.

Vahvuudet: <ul style="list-style-type: none"> • Oppaan aiheen tunteminen • Motivaatio oppaan tekemiseen • Luovuus • Yhteistyökumppanina ammattitaitoinen kuvittaja • Toimiva yhteistyö • Aiheen ajankohtaisuus 	Heikkoudet: <ul style="list-style-type: none"> • Vähäinen kokemus oppaan tekemisestä • Liiallinen pikkutarkkuus • Kärsimättömyys
Mahdollisuudet: <ul style="list-style-type: none"> • Aiheen näkyvyyden parantaminen • Vahvistaa varhaiskasvattajien tietoperustaa • Työmahdollisuuksien parantaminen tulevaisuudessa 	Uhat: <ul style="list-style-type: none"> • Opas jää käyttämättömäksi • Oppaan teko-ohjelma ei toimi • Odottamaton aikataulun muutos

Olemme tutustuneet työtä tehdessä oppaan aiheeseen perusteellisesti, joten koemme sen pääällimmäisenä vahvuutenamme. Olemme myös hyvin motivoituneita työn tekemiseen sekä yhteistyömme toimii työtä tehdessä. Saimme yhteistyökumppaniksemme ammattitaitoisen kuvittajan, jonka avulla saamme työmme ulkoasusta selkeän ja haluamamme näköisen. Tärkeänä vahvuutena pidämme myös aiheemme ajankohtaisuutta. Oppaan avulla voimme vahvistaa varhaiskasvattajien tietoperustaa sukupuolisensitiivisyydestä sekä saamme mahdollisesti tuotua aihettamme paremmin näkyviin.

Heikkouksina oppaan laatimiseen näemme meidän omien kokemusten vähäisyyden oppaan tekemisestä, sillä emme ole käyttäneet oppaan teko-ohjelmia ennen tätä työtämme. Olemme myös melko tarkkoja lopputuloksesta sekä hiukan kärsimättömiä jo tekovaiheessa, joten koemme ne meidän heikkoudeksi. Oppaan tekeminen vaatii kärsivällisyyttä, joten siinä kaipaamme harjoitusta. Uhkaksi koemme sen, että opas jää käyttämättömäksi varhaiskasvatuksen piirissä. Teemme

oppaastamme mahdollisimman helposti lähestyttävän, jotta opasta olisi helppo käyttää arjessa. Odottamattomille aikataulun muutoksille emme voi mitään, mutta niitä voi aina sattua ja näin ollen koemme sen uhkana.

7 OPINNÄYTETYÖPROSESSI

Kerromme tässä luvussa opinnäytetyöprosessimme etenemisestä.

Pohdimme oppaan suunnittelua sekä toteutusta. Lopuksi arvioidaan työn luotettavuutta sekä työn kirjoittajien omaa osaamista. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 69).

7.1 Oppaan suunnittelu

Tutustuimme opinnäytetyöprosessin alussa erilaisiin hankkeisiin ja tutkimuksiin. Koimme, että Naisasialiitto unionin hanke *Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa – tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa* on työtämme ajatellen hyödyllinen. Hanke on hyödyllinen siksi, että olemme sen avulla saaneet tutustua paremmin aiheeseen, sekä mahdollisiin uusiin lähdemateriaaleihin. Kiinnostuimme myös hankkeen kautta enemmän valitsemastamme aiheesta.

Hankkeen tavoitteena on ollut laatia koulutussivusto sekä lisätä ihmisten tietoisuutta sukupuolisensitiivisyydestä niin käytännössä kuin käsitteenäkin. Sukupuolisensitiivisyyttä on kehitetty varhaiskasvatuksen piirissä erilaisilla tutkimustiedoilla, täydennyskoulutuksilla sekä poliittisilla päätöksillä. (Hanke 2017.) Hanke on kehittämishanke, jonka tarkoituksena on edistää sukupuolisensitiivisyyttä päiväkotien arjessa.

Sukupuolisensitiivisellä kasvatusotteella halutaan lisätä sukupuolista tasa-arvoa sekä vapautta tehdä omia valintoja. Tasa-arvotyö tuo varhaiskasvattajille uusia menetelmiä, joilla he pystyvät torjumaan kiusaamista, tukemaan lapsia olemaan toisten kanssa välittämättä sukupuolesta sekä vähentämään stressiä niin aikuisilta kuin lapsiltakin. Hanketta ollaan toteutettu videokuvaamalla päiväkodin arkea, luomalla täydennyskoulutusohjelma varhaiskasvattajille sekä valmistamalla materiaaleja, joilla on tarkoitus tukea sukupuolisensitiivistä kasvatusta. (Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa - tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa 2017.)

Opinnäytetyö lähtee liikkeelle aiheanalyysistä eli aiheen ideoinnista. Ensin pohditaan, mitkä asiat alalla erityisesti tekijöitä kiinnostavat. On tärkeää, että opinnäytetyön aihe kiinnostaa sekä motivoi kirjoittajia. Aiheen on oltava tarpeeksi ajankohtainen ja tulevaisuuteen luotaava sekä sellainen, jossa omaa asiantuntemusta pystyy syventämään. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 23-24.) Aiheemme nousi esille toimeksiantajamme tarpeesta saada lisätietoa kyseisestä aiheesta. Ensimmäisenä tuli idea toteuttaa heille opas, joka olisi helppolukuinen ja ytimekäs kokonaisuus. Aihe oli meille opinnäytetyön tekijöillekin aluksi hieman vieras, joten oppaan tekemiseen riitti motivaatiota ja samalla saimme itse hyödyllistä tietoa aiheesta.

Vieraillessamme Kaarikadun päiväkodilla opinnäytetyön tiimoilta kysyimme toimeksiantajaltamme toiveita erityisesti oppaan suhteen. Toiveita koskien värimaailmaa, sisältöä tai asettelua ei tullut, vaan saimme oppaan tekemiseen vapaat kädet. Toimeksiantajamme halusi, että toimitamme vasta valmiin oppaan heille, sillä he eivät kokeneet tarpeelliseksi antaa palautetta keskeneräisestä työstä.

Suunnitteluvaiheessa aiheen rajaaminen jäsenyi meille melko nopeasti. Halusimme tuoda esille sukupuolisuuden sekä tasa-arvokasvatuksen, koska ne ovat osa sukupuolisensitiivisyyttä. Päätimme jo opinnäytetyöprosessimme alussa, että kirjoitamme ensin opinnäytetyön teoriapohjan, jonka jälkeen pystymme hyödyntämään oppaassa jo löytämäämme tietoa.

7.2 Oppaan toteutus

Aluksi tutustuimme lähdemateriaaleihin sekä kirjoitimme teoriapohjamme huolellisesti ennen kuin lähdimme työstämään itse opasta. Teoriapohjan kirjoittaminen raporttiin ennen oppaan tekoa oli välttämätöntä, sillä meidän oma tietopohjamme aiheesta ei ollut tarpeeksi kattava ennen työmme aloitusta. Kun teoriapohja oli saatu kirjoitettua, oli opasta helpompi alkaa

kokoamaan. Oppaaseen valitsimme hyviä ja kattavia tekstejä kasaamastamme teoriapohjasta.

Halusimme oppaasta näyttävän ja mielenkiintoa herättävän näköisen, joten pyysimme taiteilija Auli Eskolaa kuvittamaan oppaamme. Eskola suostui, joten teimme hänelle alustavan suunnitelman värimaailmasta sekä kansilehden asettelusta. Värimaailmaksi halusimme pastellisävyjä, jotka tulisivat näkyväksi läpi työn.

Emme itse omista taitto-ohjelmaa, joten kysyimme jo prosessimme alussa apua graafiseen suunnitteluun Sanna Heikkilältä, joka on aiemminkin tehnyt erilaisia oppaita. Kun olimme saaneet oppaaseemme kaiken teoritiedon kasattua, teimme Wordin avulla oppaan raakaversioon, jonka avulla lopullinen tuotos oli helpompi toteuttaa. Raakaversiossa olimme miettineet tekstin sekä kuvien asettelua.

On tärkeää miettiä, minkälainen rakenne tuo parhaiten tekstin tarkoituksen esille. Miten luvut rakennetaan, mikä työn osuus on kertovaa ja miten ohjeet sekä tehtävät annetaan. Tekstin ulkoinen muoto tukee ymmärrettävyyttä, tekstiin ei siis tule liittää liian monimutkaisia komponentteja. Rakenteen tulee olla looginen ja palveleva. (Rentola 2006, 101.) Päätimme, että oppaan teksti tulee olemaan kahdessa sarakkeessa, jotta se olisi helppolukuista ja rakenne pysyisi selkeänä. Emme halunneet kappaleista liian pitkiä, jotta lukijalla pysyisi mielenkiinto yllä. Mielekkyyttä lisää kuvien ja värien käytön lisäksi erilliset pohdittavat kysymykset varhaiskasvattajille, jotka ovat esitetty värillisellä pohjalla.

Päätimme käyttää kansikuvan värejä oppaan muillakin sivuilla, kuten sivujen reunoissa oleviin raameihin, joka tuo työhömmme ryhdikkyyttä ja johdonmukaisuutta. Lisäsimme sivuille muutamia kuvia, jotta oppaasta tulisi ilmeikkäämpi. Halusimme oppaastamme persoonallisen, joten teimme pohdintalaatikoistakin hiukan lapsenmielisiä ja hauskoja, jotta lukijan huomio kiinnittyisi myös niihin.

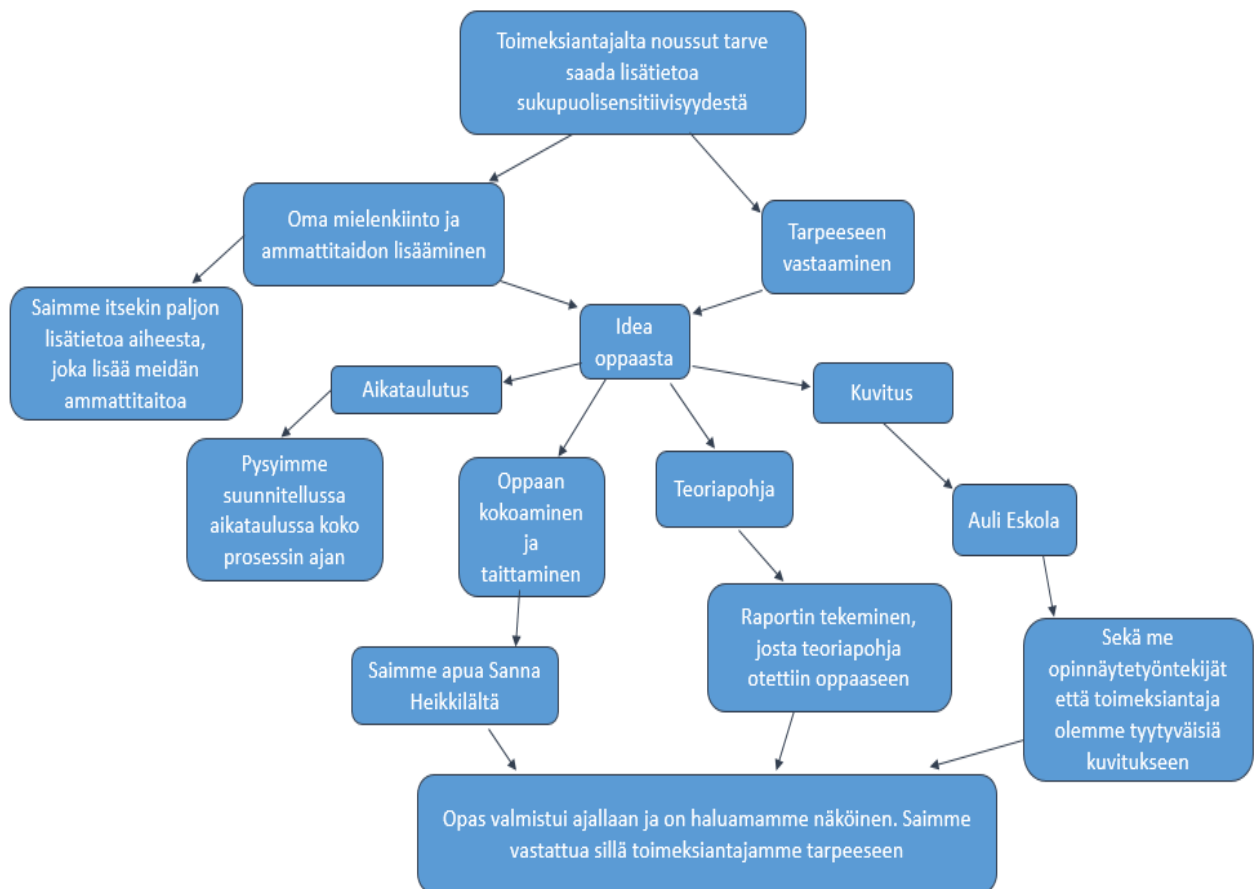

Valmiin oppaan lähetämme toimeksiantajallemme, jolta pyydämme vapaamuotoista palautetta valmiista työstämme. Palautteista meillä on mahdollisuus saada kehittämis- ja jatko-ideoita.

Oppaan tekstillä pyritään saamaan yhteys lukijaan. Se on tarkoitettu luettavaksi, joten sen tulee olla ymmärrettävää ja keskeisen asian on tarkoitus jäädä varhaiskasvattajan muistiin. Yleiskieli on käyttökieli, jota käytetään valtakunnallisesti ja se on yhteinen sekä eri ikä- että ammattiryhmille. Yleiskieli on kielimuoto, jossa ei ole erikoiskielten sanastoa. Hyvä asiatyylä koostuu mutkattomasta, selkeästä, havainnollistavasta ja tiivistä tekstistä, sekä sen on hyvä olla kieliopillisesti puhdasta. Tieteellisellä tyylillä pyritään yksiselitteiseen tekstiin, jossa esitellään, analysoidaan sekä perustellaan käsiteltävää aihetta. Tieteellisessä tyylissä havaitaan useimmiten erikoiskäsitteistöä, joka on tyyppistä oppi- ja ammattisanastoa, niin sanottua termistöä. (Hirsjärvi ym. 2009, 290-291.)

7.3 Oppaan arviointi

Opinnäytetyömme tavoitteena oli luoda varhaiskasvattajille selkeä ja työtä tukeva opas aiheestamme; sukupuolisensitiivisyyden huomioiminen varhaiskasvatuksessa. Tarkoituksena oli, että oppaamme avulla annamme lisää tietoa aiheestamme varhaiskasvattajille, jotta tasa-arvoinen kasvatusta mahdollistuisi varhaiskasvatuksessa. Koemme, että tavoitteemme onnistui, sillä saimme koottua haluamamme näköisen oppaan, jonka kautta saimme annettua varhaiskasvattajille kattavan tiedon sukupuolisensitiivisyydestä. Toivomme myös, että oppaamme avulla saisimme varhaiskasvattajat pohtimaan omia näkemyksiään sukupuolisensitiivisyydestä. Kertasimme vielä opinnäytetyöprosessiamme kaavion (Kuvio 1) avulla, jotta arviointi olisi meille helpompaa.

KUVIO 1. Opinnäytetyöprosessin hahmottaminen.

Oppaaseen valitsimme opinnäytetyöstämme aihealueet, jotka koimme tärkeimmiksi varhaiskasvattajien kannalta. Opas etenee johdonmukaisesti, jonka vuoksi aiheeseen on helppo tutustua perusteellisesti. Teimme oppaasta sopivan pituisen, sillä mielenkiinto pysyy yllä koko lukemisen ajan. Mielenkiintoa pitää yllä myös tekemämme pohdittavat kysymykset. Pohdittavilla kysymyksillä halusimme herättää lukijassa erilaisia tuntemuksia ja saada heidät pohtimaan syvemmin omaa työskentelyään varhaiskasvatuksessa.

Halusimme työhömmme kuvittajan, sillä tiesimme, ettemme ole taitavia piirtäjiä. Ammattitaitoisen kuvittajan avulla tiedostimme, että saamme onnistuneen kuvituksen työhömmme. Kauniit kuvat ja ammattimaisen näköinen ulkoasu herättävät luottamusta sekä kiinnostusta opasta

kohtaan. Olemme tyytyväisiä kuvitukseen, sillä kuvat havainnollistavat ja tukevat aihettamme hyvin. Kuvat viimeistelevät oppaan ulkoasun ja näin ollen siitä tuli todella hyvä.

Pohdimme, että palautteen saaminen toimeksiantajaltamme olisi ollut hyödyksi prosessin aikana. Palautetta olisimme voineet hyödyntää teoriapohjaa ajatellen, sillä silloin olisimme voineet vastata suoraan heidän kokemuksiinsa tarpeisiin. Kun toiveita oppaan sisältöä varten ei tullut, teimme siitä täysin omannäköisemme.

Palautimme valmiin oppaan Kaarikadun päiväkodille ja pyysimme siitä vapaamuotoista palautetta sekä mahdollisia kehitysehdotuksia. Päiväkodilta kerrottiin, että he ovat käyneet oppaamme yhdessä läpi heidän palaverissaan. Palaute oli pelkästään positiivista, emmekä saaneet kehitysehdotuksia lainkaan. Ulkoasuun, sisältöön ja ajankohtaisuuteen varhaiskasvattajat olivat tyytyväisiä, sekä he kertoivat tulevansa käyttämään opasta heidän arjessaan. Huomasimme palautteista, että lähteiden paljous on tuonut oppaaseen lisää luotettavuutta. Palautteita oli mukava lukea, sillä koimme onnistumisen kokemuksia ja saimme kuulla, että opas on herättänyt keskustelua varhaiskasvattajien välillä.

8 POHDINTA

Opinnäytetyömme yksi tavoitteistamme oli, että kehittyisimme itse varhaiskasvatuksen ammattilaisina lisäämällä omaa ymmärrystä aiheitamme kohtaan sekä oppimalla uusia toimintatapoja tulevaa työelämäämme varten. Koimme, että saimme todella paljon oppimisen ja onnistumisen kokemuksia prosessimme aikana. Pysyimme prosessin ajan suunnitelmassamme sekä aikataulussamme, joten työskentelymme eteni sujuvasti ja pystyimme esittämään työmme sovittuna päivämääränä.

Toteutimme oppaan toimeksiantajallemme, Kaarikadun päiväkodille. Halusimme oppaallemme nimen, joka herättäisi mielenkiintoa jo ennen oppaan lukemista. Päädyimme antamaan teoksen nimeksi ”Voinko olla Batman prinsessamekossa?” -opas sukupuolisensitiivisyyden huomioimiseen varhaiskasvatuksessa. Oppaasta saimme selkeän ja helppolukuisen, jota varhaiskasvattajien on helppo lähestyä. Toivoimme, että opas todella vastaisi toimeksiantajamme tarpeisiin ja että varhaiskasvattajat saisivat siitä lisää tietoa, jota he voisivat hyödyntää omassa työssään.

Aiemmin tekemäämme SWOT-analyysiin olimme kirjanneet mahdollisia heikkouksiamme sekä uhkiamme. Yhtenä heikkoutena näimme kärsimättömyytemme sekä sen, että olemme hyvin tarkkoja lopputuloksesta. Kärsimättömyys ei koitunut huonoksi puoleksemme, sillä jaksomme tehdä työmme hyvin loppuun asti. Oppaamme lopputulos on ehkä juuri siksi niin hyvä, kun olemme olleet hyvin tarkkoja sen sisällöstä ja ulkoasusta. Uhkaksi taas koimme sen, jos opas jääkin käyttämättömäksi varhaiskasvatuksen piirissä, mutta toimeksiantajaltamme saamamme palautteen perusteella he tulevat sitä käyttämään tulevaisuudessa työarjessaan.

Pidimme tärkeänä raporttiamme tehdessä Tasa-arvolain sekä Yhdenvertaisuuslain esiin tuomisen, sillä ne molemmat tukevat yksilön tasa-arvoisuutta sekä antavat lapsille oikeuden olla juuri sellaisia kuin he ovat, sukupuolesta riippumatta. Näemme tasa-arvokasvatuksen olevan

hyvin kytkeytynyt sukupuolisensitiivisyyteen, joten siksi olemme työssämme käsitelleet sitäkin hyvin perusteellisesti.

Opimme, että tasa-arvoista kasvatusta tulee toteuttaa jo varhaiskasvatuksessa, sekä lapsen tulee saada olla oma itsensä. Lapsi viettää hyvin paljon aikaa päiväkodissa, joten on tärkeää tarjota hänelle mahdollisimman suvaitsevainen kasvuympäristö.

Lapset oppivat paljon asioita leikin kautta sekä heille luetaan paljon satuja päiväkodissa, joissa esiintyy usein jokin tietynlainen juoni. Ylitapio-Mäntylän (2012b, 84-85) mukaan satuja ja loruja ei kannata jättää lukematta, vaikka niissä esiintyisikin perinteisiä sukupuolirooleja. Tarinat ovat hyvä keino päästä pohtimaan lasten kanssa ihmisten erilaisuutta.

Omien kokemustemme perusteella varhaiskasvatus on välillä hyvinkin sukupuolistereotypistä. Leluja ja leikkejä valitaan lapsille sukupuolen mukaan, esimerkiksi pojat laitetaan usein maja- ja palloleikkeihin, kun taas tytöt nukke- ja kotileikkeihin. Oppaassamme yritämme kuitenkin selittää käytännönläheisesti, ettei sen tarvitse mennä niin.

Varhaiskasvattajien olisi tärkeää miettiä omia oletuksiaan ja asenteitaan. Varhaiskasvattajat saattavat toimia niin, kuinka heitä on kohdeltu lapsena tyttönä tai poikana. (Ylitapio-Mäntylä 2012, Koivusen & Lehtisen 2016, 136-137 mukaan.) Varhaiskasvattajat ehkä tarvitsisivat käytännön vinkkejä, miten toimia tasa-arvoisesti sekä sukupuolisensitiivisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin toivoisimmekin tulevina varhaiskasvattajina, että sukupuolisensitiivisyys, tasa-arvokasvatus sekä sukupuolen moninaisuus käsitteet avattaisiin kaikille ymmärrettävästi, jotta tasa-arvoinen sekä sukupuolisensitiivinen kasvatus mahdollistuisi jo varhaisessa vaiheessa lapsen elämää.

Tulevina varhaiskasvattajina haluamme itse toteuttaa sukupuolisensitiivistä kasvatusotetta sekä tasa-arvokasvatusta. Jokaisen lapsen tulisi saada kokea hyväksyvä ilmapiiri kasvuympäristössään. Haluamme myös erilaisten satujen ja leikkien avulla tuoda esille sukupuolen moninaisuutta, jotta lapsetkin ymmärtäisivät erilaisuuden

rikkauden. Hyvä muistutus itselle on, ettei kasvattajana lähde valitsemaan leikkiä lapsen sukupuolen mukaan, vaan lapsen omien kiinnostuksen kohteiden sekä kehityksen kautta. Huomion kiinnittäminen myös omaan puheeseen ja kommunikointiin lasten kanssa on tärkeää, jotta huomautukset, kehut ja kannustukset kohdistuisivat tasapuolisesti ihan jokaista lasta kohtaan.

Tavoitteenamme oli luoda työtä tukeva opas Kaarikadulle, joten jatkotutkimuksena voitaisiin toteuttaa tutkimus siitä, kuinka Kaarikadun päiväkodissa toteutetaan sukupuolisensitiivisyyttä tämän oppaan julkaisun jälkeen. Halusimme keskittyä toiminnalliseen opinnäytetyöhön, joten emme toteuttaneet tätä tutkimusta opinnäytetyömme yhteydessä.

LÄHTEET

Alasuutari, M. 2010. Suunniteltu lapsuus. Keskustelut lapsen varhaiskasvatuksesta päivähoitossa. Tallinna: Tallinna Raamatutrükikoda.

Anttila, R., Eronen, S., Kallio, M., Kanninen, K., Kauppinen, L., Paavilainen, P. & Salo, S. 2005. Persoona 2. Kehityspsykologia. 3. uudistettu painos. Helsinki: Edita.

Eerola-Pennanen, P. 2011. Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy, 233-245.

Hanke 2017. Tasa-arvoinen varhaiskasvatus [viitattu 18.1.2017]. Saatavissa: <http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/hanke/>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy

Huuska, M. 2005. Sukupuolen moninaisuus – totta vai tarua? [viitattu 14.2.2017]. Saatavissa: http://www.tml.tkk.fi/Opinnot/Inf-0.1202/loppuhuipentuma/Huuska_Sukupuolen_moninaisuus.pdf

Juutilainen, P-K. 2005. Johdatusta sukupuolisensitiiviseen ohjaukseen. Teoksessa Leinonen, E. (toim.) Opetuksen ja ohjauksen tasa-arvoiset käytännöt – sukupuolen huomioiva opas kasvatuksen arkeen. Iisalmi: Painotalo Seiska, 29-31 [viitattu: 15.2.2017]. Saatavissa: <http://www.kajaaninyliopistokeskus.oulu.fi/proj/womenit/opetuksenjaohjauksentasa-arvoisetkaytannot.pdf>

Kaarikadun päiväkotit 2017. Lahti [viitattu 28.1.2017]. Saatavissa: <https://www.lahti.fi/palvelut/varhaiskasvatus/paivakodit/kaarikadun-p%C3%A4iv%C3%A4koti>

Kunnas, K. 2010. Hanhiemon iloinen lipas. 31. uudistettu painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Kohti tasa-arvoa sukupuolisensitiivisellä varhaiskasvatuksella. 2017. Kouluasiaa.fi [viitattu 26.1.2017]. Saatavissa: <http://kouluasiaa.fi/artikkelit/kohti-tasa-arvoa-sukupuolisensitiivisella-varhaiskasvatuksella/>

Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2016. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. 2. uudistettu painos. Juva: Bookwell Oy.

Kronqvist, E-L. 2016. Varhaispedagogiikan kehityopsykologinen perusta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy, 13-30.

Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta 609/1986. Annettu Helsingissä 08.08.1986.

Laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta 563/2002. Annettu Naantalissa 28.06.2002.

Lindroos, M. 1995. Feministinen pedagogiikka [viitattu 9.3.2017]. Saatavissa: <http://elektra.helsinki.fi/se/k/0022-927-x/26/4/feminist.pdf>

Liukko, S. 2012. Opinnäytetyön raportointi [viitattu 14.1.2017]. Saatavissa: <http://oppimateriaalit.jamk.fi/raportointiohje/tag/tietoperusta/>

Mitä on tasa-arvo? 2017. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta [viitattu 13.1.2017]. Saatavissa: <http://tane.fi/tasa-arvo>

Paumo, M. 2014. Sukupuolisensitiivinen kasvatus - kohtaammeko lapset tasa-arvoisesti? Suomen Vanhempainliitto ry [viitattu 15.2.2017]. Saatavissa:

[http://www.vanhempainliitto.fi/ajankohtaista/blogivieraat/37/sukupuolisensitiivinen_kasvatus - kohtaammeko lapset tasa-arvoisestia](http://www.vanhempainliitto.fi/ajankohtaista/blogivieraat/37/sukupuolisensitiivinen_kasvatus_-_kohtaammeko_lapset_tasa-arvoisestia)

Rentola, M. 2006. Hyvä opas. Teoksessa Jussila, R., Ojanen, E. & Tuominen, T. (toim.) Tieto kirjaksi. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy, 92-107.

Sateenkaarisanasto 2016. Seta ry [viitattu 14.2.2017]. Saatavissa: <http://seta.fi/sateenkaarisanasto/>

Sinkkonen, J. 2005. Elämäni poikana. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Sukupuolen kokeminen 2012. RFSU [viitattu 14.2.2017]. Saatavissa: <http://www.rfsu.se/fi/Suomi/Seksi-ja-suhteet/Seksuaalisuus-lapi-elaman/Nuoruus/Sukupuolen-kokeminen/>

Sukupuoli 2015. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos [viitattu 10.1.2017]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/seksuaali-ja-lisaantymisterveys/seksuaalinen-hyvinvointi/sukupuoli>

Sukupuoli-identiteetti 2015. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos [viitattu 13.1.2017]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/sukupuolen-moninaisuus/sukupuoli-identiteetti>

Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa - tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa 2017. Naisasialiitto Unioni ry [viitattu 18.1.2017]. Saatavissa: <http://www.naisunioni.fi/index.php?k=116205>

SWOT-analyysi 2017. Opetushallitus [viitattu 30.1.2017]. Saatavissa: http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/laadunhallinnan_tuki/wbl-toi/menetelmia_ja_tyovalineita/swot-analyysi

Syrjäläinen, E. & Kujala, T. 2010. Sukupuolittainen tasa-arvokasvatus - vaiettu aihe opettajankoulutuksessa ja koulun arjessa. Teoksessa Suortamo, M., Tainio, L., Ikävalko, E., Palmu, T. & Tani, S. (toim.) Sukupuoli ja tasa-arvo koulussa. Juva: WS Bookwell Oy, 25-40.

Tasa-arvo 2017. Liikunnan kehitysyhteistyö LiiKe [viitattu 14.2.2017]. Saatavissa: <https://liike.fi/globalikasvatus/globalikasvatuksen-teemoja/tasa-arvo-ja-naisten-asema/>

Teräs, T. 2012. Kasvattajan puhe sukupuolittavana käytäntönä. Teoksessa Ylitapio-Mäntylä, O. (toim.) Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Juva: Bookwell Oy, 103-121.

Turja, L. 2016. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy, 41-54.

Tuukkanen, K. 2013. Ilon kokemukset varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Oulasmaa, M. & Riihonen, R. (toim.) Ammattikasvattajan kielletyt tunteet. Helsinki: Fram Oy. 19-20.

UNESCO, 2004. Gender-sensitivity: a training manual for sensitizing education managers, curriculum and material developers and media professionals to gender concerns [viitattu 24.2.2017]. Saatavissa: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001376/137604eo.pdf>

Varhaiskasvattajana päivähoidossa. JHL:n opas jäsenille työpaikoille. 2011. Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL. Helsinki: Yliopistonpaino [viitattu 28.3.2017]. Saatavissa: https://pssrktyo.wikispaces.com/file/view/varhaiskasvattajan_opas_2011_n.pdf

Varhaiskasvatus 2015. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos [viitattu 13.1.2017].

Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatuspalvelut>

Vilkka, H. 2010. Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen. Juva: WS Bookwell Oy.

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. Annettu Helsingissä 30.12.2014.

Ylitapio-Mäntylä, O. 2012a. Sukupuolittuneet käytännöt varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Ylitapio-Mäntylä, O. (toim.) Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Juva: Bookwell Oy, 15-29.

Ylitapio-Mäntylä, O. 2012b. Leikillä ja toiminnalla ei ole sukupuolta. Teoksessa Ylitapio-Mäntylä, O. (toim.) Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Juva: Bookwell Oy, 71-90.

Ylitapio-Mäntylä, O. 2012c. Sukupuolisensitiivinen varhaiskasvatuspedagogiikka. Teoksessa Ylitapio-Mäntylä, O. (toim.) Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Juva: Bookwell Oy, 177-197.

Ylitapio-Mäntylä, O. 2012d. Hoivan ja vastuun jakautuminen päiväkodissa ja kotona. Teoksessa Ylitapio-Mäntylä, O. (toim.) Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Juva: Bookwell Oy, 91-102.

LIITTEET

Liite 1 Tutkimuslupa

LAHTI

Lahden kaupunki
Varhaiskasvatuspalvelut
Palvelupäällikkö

VIRANHALTIJAPÄÄTÖS

02.01.2017/1 §

Asianumero	D/168/13.00.00.00/2016
Päätöslaji	Tutkimuslupa
Otsikko	Tutkimuslupa: Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa
Päätöserustelut	Emmi Heikkilä ja Jonna Ollikainen ovat hakeneet tutkimuslupaa sosionomin ammattikorkeakoulututkintoon liittyvää opinnäytetyötä varten aiheenaan: Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa.
Päätös	Myönnän Emmi Heikkilälle ja Jonna Ollikaiselle tutkimusluvan hakemuksen mukaisesti. Tutkimuslupa myönnetään sillä ehdolla, että yksi valmistunut tutkimustyö toimitetaan päätöksen tekijälle.
Lisätietojen antaja	Palvelupäällikkö Liisa Nurmi, puh. 050 539 1651
Toimivallan peruste	Päivähoitojohtaja 29.1.2015/4 §
Nähtävänäoloaika	11.01.2017
Nähtävänäolopaikka	Kaupungintalo, Kirjaamo, Harjukatu 31, 15101 Lahti
Muutoksenhaku	Olkaisuvaatimus
Saaja	Emmi Heikkilä, Kauppakatu 4 C 55, 15140 Lahti Jonna Ollikainen, Aleksanterinkatu 37 A 45, 15140 Lahti
Tiedoksi	Petri Salminen / Kaarikadun pk Palvelupäällikkö Liisa Nurmi
Asiakirjat	
Liitteet	
Allekirjoitus	Liisa Nurmi Palvelupäällikkö

Liite 2 Palautteet

Hei!

Tässä olisi henkilökuntamme palautetta:

- Ulkoasusta pidetään, värit ja kuvat hyviä, kiinnostusta herättäviä
- Otsikko on hyvin keksitty
- Opas on tarpeeksi tiivis ja lyhyt, että sen pystyy hektisen työn lomassa lukemaan
- Aihe on hyvin ajankohtainen
- Pohdittavaa varhaiskasvattajalle – osiot ovat pysähdyttäviä
- Herättää paljon keskustelua, jota varmasti jatketaan
- Lähteitä on paljon, joten olette varmasti perehtyneet aiheeseen
- Lähteistä löytää myös tiedonhaluinen lisää tietoa

Kiitos teille, tulemme varmasti käyttämään opasta.

Liite 3 "Voinko olla Batman prinsessamekossa" - Opas
sukupuolisensitiivisyyden huomioimiseen varhaiskasvatuksessa

"VOINKO OLLA BATMAN PRINSESSAMEKOSSA?"

OPAS SUKUPUOLISENSITIIVISYYDEN
HUOMIOIMISEEN VARHAISKASVATUKSESSA

EMMI HEIKKILÄ • JONNA OLLIKAINEN

ESIPUHE

Olemme Lahden ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoita ja opinnoissamme suuntaudumme sosiaalipedagogiseen lapsi- ja nuorisotyöhön. Tämä opas on laadittu Lahden Kaarikadun päiväkodin varhaiskasvattajille.

Oppaassa käsittelemme aihetta *sukupuolisensitiivisyyden huomioiminen varhaiskasvatuksessa*. Tarkoituksenamme on, että oppaan avulla tuomme lisätietoa sukupuolisensitiivisyydestä varhaiskasvattajille, jotta tasa-arvoinen kasvatusta mahdollistuisi varhaiskasvatuksessa.

Toivomme, että oppaan avulla varhaiskasvattajat miettivät sukupuolisensitiivistä kasvatusta, sekä tiedostaisivat heidän omia asenteitaan ja ajatuksiaan sukupuolisista stereotyyppioista. Havainnollistamme aihetta ja sen tarkoitusta muutamilla pohdittavilla kysymyksillä.

Lahdessa 20.04.2017

Emmi Heikkilä & Jonna Ollikainen

Kuvitus

Auli Eskola

*Mistä on pienet tytöt tehty,
mistä on pienet tytöt tehty?
Sokerista, kukkasista,
inkivääristä, kanelista.
Niistä on pienet tytöt tehty!*

*Mistä on pienet pojat tehty,
mistä on pienet pojat tehty?
Etanoista, sammakoista,
koiranhännän tupsukoista.
Niistä on pienet pojat tehty!*

-Englantilainen kansanruno-

Suom. Kirsi Kunnas

SUKUPUOLISENSITIIVISYYS

Sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa herkkyyttä huomata ja huomioida fyysisen sukupuolen lisäksi se, miten henkilö itse kokee itsensä. Se on myös taitoa havaita asioita usealta eri näkökannalta. Sukupuolisensitiivisessä työssä havainnoidaan sukupuolia biologisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta perspektiivistä. Siinä esille tulee myös taito tarkastella omia sekä muiden kasvattajien sukupuolittuneita käyttäytymismalleja. Sukupuolisensitiivisyys ja sukupuolineutraalius sekoitetaan usein käsitteinä keskenään, mutta on kuitenkin tärkeää tiedostaa, etteivät ne tarkoita samaa asiaa.

Sukupuolineutraali ajattelutapa ei huomioi eri sukupuolia, jolloin ei ole tyttöjä ja poikia vaan pelkästään lapsia. Tällöin kaikkien lasten kanssa käytetään samanlaisia toimintatapoja, eikä lasten erilaisuuksia huomioida.

Sukupuolien käyttäytymismallien tarkastelu on tärkeää, jotta jo varhaiskasvatuksessa lasten olisi mahdollisuus kasvaa erilaisuutta kunnioittaviksi. Lapset kiinnittävät huomioita sukupuolellisiin eroihin jo kaksivuotiaina. He aloittavat pian huomion kiinnittämisen jälkeen liittämään sukupuoliin niiden käyttäytymismalleja ja niille tyypillisiä piirteitä, joita kutsutaan sukupuolirooleiksi.

Sukupuolia ei ole tarkoitus saada huomaamattomiksi, vaan on tärkeää pohtia sukupuolittuneita käyttäytymismalleja varhaiskasvatuksen piirissä. Lapsia tulisi ohjata toteuttamaan itseään oman kiinnostuksen kohteen kautta, näin ollen heidät saadaan kokeilemaan uusia asioita. Kun kasvatuksessa hyväksytään erilaisuus sekä kunnioitetaan toisia, tuetaan sillä lasten hyvinvointia, vahvistetaan hyvää kasvua ja kehitystä sekä ehkäistään syrjintää. Lapsiin vetoaa hyvin paljon lähiympäristöstä kuten kotoa tai päiväkodista saadut käsitykset ja mallit. Sukupuoliroolit he näkevät vielä hyvin stereotyyppisinä, kuten että pojat tulevat olemaan palomiehiä ja tytöt hoitajia.

Saduissa ja loruissa esiintyy usein perinteisiä sukupuolirooleja. Totuttu tarinan juoni on, että sankaripojat pelastavat avuttomia tyttöjä. Sadut ovat hyvä keino päästä pohtimaan yhdessä lasten kanssa ihmisten erilaisuutta, joten sukupuoliroolittuneisuudesta huolimatta niitä ei kannata jättää kertomatta. Peppi Pitkätossu -kirjat rikkovat sukupuolittuneita rooleja, sillä tarina kertoo maailman vahvimma tytöstä. Sukupuolirooleja voidaan myös käsitellä itse keksimissä saduissa, joissa kerrotaan erilaisista lapsista. Lapsi voi yhdessä kasvattajan kanssa havainnoida tarinoita useasta eri näkökulmasta.

POHDITTAVAA VARHAISKASVATAJALLE

Ohjaatko lapset tekemisen pariin heidän omien mielenkiinnon kohteiden mukaan vai tarjoatko automaattisesti esimerkiksi tytöille nukkeja ja pojille autorataa?

Autatko lapsia tasapuolisesti arjen haasteissa sukupuolesta riippumatta?

Keskusteletko lasten kanssa saduissa tai arjessa esiin tulleista sukupuolirooleista?

TASA-ARVOKASVATUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tasa-arvokasvatuksella tarkoitetaan sekä tasa-arvon että sukupuolittuneiden käytäntöjen huomioimista. Kaikilla lapsilla tulee olla tasapuoliset mahdollisuudet kasvaa, oppia sekä toteuttaa asioita sukupuolesta riippumatta. Tasa-arvokasvatuksen avulla pyritään estämään syrjintää, sekä lisäämään oikeudenmukaisuutta ja tasavertaisuutta.

Tasa-arvoisuutta pohtiessa on hyvä havainnoida, kehutaanko ja kannustetaanko jokaista lasta, onko kehut sukupuolistereotyyppisiä ja saako jokainen lapsi varmasti henkilökohtaista palautetta.

Pukemis- ja riisumistilanteissa kehuaan yleensä poikia, kun taas tyttöjen saamat kehut perustuvat lähinnä itse vaatteisiin. Tällöin kehut voivat korostaa stereotyyppioita. Kun kasvattaja itse oivaltaa oman tapansa ilmaista asioita sekä hyvät keinot motivoida, voi hän vähentää sukupuolistereotyyppioita valitsemalla tasa-arvoisia keinoja motivoida ja kehua lasta sukupuolesta riippumatta. Tärkeää on tiedostaa, että kasvattaja voi omilla sanavalinnoillaan purkaa sukupuolistereotyyppioita.

Varhaiskasvatuksessa on helppo huomata lasten erilaiset taustat. Taustoista huolimatta jokaisen lapsen tulisi saada kokea itsensä tärkeäksi ja heidän tulisi saada oma äänensä kuuluviin.

Usein lapset havainnoivat maailmaa sekä mietiskelevät asioita avoimemmin silmin kuin aikuiset. Lapsi ei välttämättä itse ihmettele, miksi tyttö leikkii kaivinkoneella tai miksi poika tuo nukan mukanaan päiväkotiin.

Hyvin toteutetussa varhaiskasvatuksessa ollaan tietoisia siitä, miksi ja miten sitä toteutetaan. Kun ajatellaan lasta ja varhaiskasvatusta, ovat teoria ja käytännön tieto suuressa roolissa käytännön asioita suunniteltaessa. Kasvattajan on hyvä ottaa huomioon, että jokaisella lapsella on oma tausta sekä ympäristö missä on kasvanut ja oppinut omat taitonsa.

SUKUPUOLISENSITIIVINEN KASVATUSOTE

Sukupuolisensitiivisen pedagogiikan taustalla on feministinen pedagogiikka, jossa toimintaa toteutetaan sukupuolet ja lapsen erilaisuus huomioon ottaen. Kasvatustilanteissa on tärkeää huomioida lapsen kokemukset, vastavuoroisuuden varmistuminen ja kokemusten ja tietojen jakaminen yhteisesti.

Sukupuolisensitiivisessä kasvatustilanteessa pyritään kriittisesti pohtimaan kasvattajien omia puhe- ja toimintatapoja. Kasvattajan tulee tiedostaa sekä havaita sukupuolellisia stereotyyppioita ja yrittää omalla toiminnallaan karta mahdollisia kahtiajakoja.

Sukupuolisensitiivisessä kasvatustilanteessa tavoitteena on lapsen yksilöllinen kohtaaminen sekä tasa-arvoinen kohtelu. Tarkoitus ei ole tulkita lapsia sukupuolettomina tai kieltää sukupuolien olemassaoloa.

Kasvattajan ei kannata valita lapsen leikkiä valmiiksi sukupuolen mukaan, vaan valinta tulisi tehdä sen perusteella, miten ja mitä taitoja leikki tulee kehittämään. Kun kasvattaja tarjoaa lapsille monipuolisesti leikkejä, mahdollistaa hän samalla erilaisten taitojen kehittymistä, kuten tunteiden opettelua. Hiljaisemmatkin lapset tulee huomioida ja heidän tyylilleen toimia ja osallistua tulee osoittaa kunnioitusta. Lapsia kannattaa rohkaista ystävyssuhteisiin, joissa on eri sukupuolia.

Sukupuolisensitiivisellä kasvatustilanteella halutaan lisätä sukupuolista tasa-arvoa sekä vapautta tehdä omia valintoja. Tasa-arvotyö tuo varhaiskasvattajille uusia menetelmiä joilla he pystyvät torjumaan kiusaamista, tukemaan lapsia, olemaan toisten kanssa välittämättä sukupuolesta sekä vähentämään stressiä niin aikuisilta kuin lapsiltakin.

Ympärillä olevien ihmisten näkemykset sukupuolista ja niiden käyttäytymismalleista muovaavat hyvin paljon lasten käsityksiä muista ihmisistä. On hyvä miettiä, havainnoiko itse muita stereotyyppisesti tai miten suhtautuu ihmisiin, joilla sukupuoli ei olekaan yksiselitteisesti määriteltävissä.

*"Tarkoitus ei ole tulkita lapsia
sukupuolettomina tai
kieltää sukupuolien olemassaoloa."*

KASVATTAJAN ROOLI

Lapset omaksuvat jo hyvin pienenä erilaisia käyttäytymismalleja havainnoimalla ympärillä olevia ihmisiä, kuten heidän kasvattajiaan sekä toisia lapsia. Aikuiset toimivat lapsille roolimalleina ja lapset usein ihannoivat sekä kunnioittavat heitä. Usein aikuiset johdattavat tytöt kotileikin pariin ja pojat pelaamaan palloa. Lapset ajan kuluessa tajuavat johdattamisen ja näin ollen he menevät kyseisiin leikkeihin omasta tahdostaan, jotta he pystyisivät miellyttämään aikuisia. Tällä siis tarkoitetaan sitä, että lapset ymmärtävät, että esimerkiksi kotileikit ovat tyttöjä varten ja pallopelit poikia varten.

Aikuisen täytyy ymmärtää oma roolinsa kasvattajana sekä leikkiin ohjaamisen merkitys, jotta lapsilla olisi mahdollisuus osallistua leikkeihin oman mielen mukaan.

Kulttuuriset odotukset eli ympäristö vaikuttaa paljon lapsiin, mitä se lapsilta odottaa sekä mihin suuntaan se heitä ohjaa. Leikit ja vaatteet ovat asioita, missä sukupuolisuus erottuu. Kasvattaja voi hämmästellä esimerkiksi pojan punaisia sukkahousuja. Kasvattajan omat kokemukset elämässään vaikuttavat työhön. Se, miten häntä itseään on kohdeltu tyttönä tai poikana voi siirtyä kasvattajan omaan toimintaan.

Kasvattajan tulisi itse tiedostaa, onko hänellä stereotyyppisiä ajatuksia ja vaikuttavatko nämä ajatukset hänen suhtautumiseensa lapsia kohtaan varhaiskasvatuksessa.

"Sukupuolen moninaisuutta arvostavalla puhettavallasi on merkitystä, sillä se kertoo sen, miten sinä hyväksyt itsesi ja muut ihmiset."

POHDITHAN NÄITÄKIN

Rohkaisetko hiljaisiakin lapsia mukaan leikkeihin?

Kannustatko tyttöjä ja poikia leikkimään yhdessä?

Valitsetko lapsista apulaisen välittämättä hänen sukupuolestaan?

Koetko olevasi sukupuolisensitiivinen kasvattaja?

LÄHTEET

- Anttila, R., Eronen, S., Kallio, M., Kanninen, K., Kauppinen, L., Paavilainen, P. & Salo, S. 2005. Persoona 2. Kehityspsykologia. 3. uudistettu painos. Helsinki: Edita.
- Kohti tasa-arvoa sukupuolisensitiivisellä varhaiskasvatuksella. 2017. Kouluasiasia.fi. [viitattu 26.1.2017]
Saatavissa: <http://kouluasiasia.fi/artikkelit/kohti-tasa-arvoa-sukupuolisensitiivisella-varhaiskasvatuksella/>
- Koivunen, P-L & Lehtinen, T. 2016. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. 2. uudistettu painos. Juva: Bookwell Oy.
- Kronqvist, E-L. 2016. Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy, 13-30.
- Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa – tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa 2017. Naisasialiitto Unioni ry. [viitattu 18.1.2017] Saatavissa: <http://www.naisunioni.fi/index.php?k=116205>
- Tasa-arvo 2017. Liikunnan kehitysyhteistyö LiKe [viitattu 14.2.2017]. Saatavissa: <https://liike.fi/globalikasvatus/globalikasvatuksen-teemoja/tasa-arvo-ja-naisten-asema/>
- Teräs, T. 2012. Kasvattajan puhe sukupuolittavana käytäntönä. Teoksessa Ylitapio-Mäntylä, O. (toim.) Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Juva: Bookwell Oy, 103-121.
- Ylitapio-Mäntylä, O. 2012. Hoivan ja vastuun jakautuminen päiväkodissa ja kotona. Teoksessa Ylitapio-Mäntylä, O. (toim.) Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Juva: Bookwell Oy, 91-102.
- Ylitapio-Mäntylä, O. 2012. Leikillä ja toiminnalla ei ole sukupuolta. Teoksessa Ylitapio-Mäntylä, O. (toim.) Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Juva: Bookwell Oy, 71-90.
- Ylitapio-Mäntylä, O. 2012. Sukupuolisensitiivinen varhaiskasvatuspedagogiikka. Teoksessa Ylitapio-Mäntylä, O. (toim.) Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Juva: Bookwell Oy, 177-197.
- Ylitapio-Mäntylä, O. 2012. Sukupuolittuneet käytännöt varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Ylitapio-Mäntylä, O. (toim.) Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Juva: Bookwell Oy, 15-29.